

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра економіки, права та управління бізнесом

Допущено до захисту
Завідувач кафедри

“ ___ ” _____ 2017 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня магістра

зі спеціальності 076«Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»

за магістерською програмою професійного спрямування

«Економіка, планування та управління бізнесом»

на тему: «Дослідження та прогнозування кон'юнктури ринку

пшениці України»

Виконавець:

студентка 65 групи

факультету економіки та управління підприємством

Кушнір Олена Євгенівна _____

Науковий керівник:

к.е.н., доцент

Янковий Володимир Олександрович _____

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ КОН'ЮНКТУРНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ	6
1.1. Сутність та особливості кон'юнктурних досліджень	6
1.2. Методичні підходи дослідження кон'юнктури ринку	18
1.3. Економіко-математичні моделі у прогнозуванні ринкової кон'юнктури .	24
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ КОН'ЮНКТУРИ РИНКУ ПШЕНИЦІ.....	33
2.1. Сучасний стан та тенденції розвитку ринку пшениці України.....	33
2.2. Аналіз кон'юнктури світового ринку пшениці.....	38
2.3. Основні проблеми зміцнення позицій України на світовому ринку пшениці	44
РОЗДІЛ 3. ПРОГНОЗУВАННЯ КОН'ЮНКТУРИ РИНКУ ПШЕНИЦІ УКРАЇНИ	52
3.1. Прогнозування кон'юнктури ринку пшениці методом балансу змінних .	52
3.2. Прогнозування стану ринку пшениці України за допомогою ВФ Кобба- Дугласа-Тінбергена.....	61
ВИСНОВКИ	68
Список використаних джерел.....	71
Додатки.....	76

ВСТУП

Актуальність дослідження. Дослідження кон'юнктури товарного ринку є важливим етапом в ухваленні управлінських рішень, оскільки результати таких досліджень дають змогу знизити ризики під час проектування управлінських рішень (вихід на нові ринки, пошук нових можливостей, обґрунтування диверсифікації бізнесу тощо). Уміння й навички проведення кон'юнктурних досліджень є вектором успішного функціонування фірми у зовнішньому середовищі.

Сьогодні у світі є три головні ресурси, які визначають перспективи розвитку країн на майбутнє: питна вода, зерно та нафта. Зерновий сектор істотно впливає на добробут сільського населення та розвиток сільських територій та є фундаментом для більшості галузей агропромислового комплексу України.

Зернове господарство України є стратегічною та найбільш ефективною галуззю народного господарства. Зерно й вироблені з нього продукти становлять основу продовольчої безпеки держави. Відтак дослідження питань розвитку зернового ринку, зокрема ринку пшениці, є актуальним.

Аграрний сектор України є важливою складовою національної економіки, це один з провідних важелів сталого економічного розвитку країни, роль якого особливо посилюється на етапі входження нашої держави у світовий економічний простір. Зернове виробництво належить до стратегічних галузей будь-якої держави.

Протягом тривалого періоду Україна за показником виробництва зернових на душу населення належала до першої десятки країн світу. На сучасному етапі розвитку зернового ринку країни спостерігаються тенденції випередження темпів виробництва зерна над темпами розвитку внутрішнього ринку. Крім того, останнім часом набуває все більшої актуальності виробництво достатньої кількості зерна не лише для забезпечення внутрішніх потреб держави, а також для зміцнення позицій України на світовому ринку.

Саме тому стан ринку зерна є індикатором економічних реформ, що проводяться в країні та один із найважливіших показників їх якості.

Ринок пшениці найбільш чітко відображає загальні закономірності розвитку товарного аграрного ринку, він увібрав в себе всі елементи ринкових відносин, тому його можна розглядати як модель ринків іншої сільськогосподарської продукції. Проблеми, пов'язані із функціонуванням національного ринку зерна, насамперед з підвищенням темпів виробництва зернових, мають не лише економічне, а й соціальне та політичне значення.

У зв'язку з цим актуалізується необхідність всебічного аналізу причин виникнення кризових явищ на ринку зерна, розробки системи заходів, спрямованих на його позитивний збалансований розвиток та забезпечення конкурентоспроможності у світовому просторі. Аграрні реформи, що відбуваються в нашій країні, проходять в досить складних соціально-економічних умовах. Безумовно, це не могло не відобразитися на зерновиробництві. Період ринкових перетворень вніс суттєві як якісні, так і кількісні зміни як у зернове господарювання, так і у формування та функціонування зернового ринку.

Аналізу кон'юнктури ринку присвячено багато робіт таких науковців як Герболка Н.Л., Горин М. Ф., Іванова Л.О., Касьяненко, В. О., Левшин Ф.М., Карпов В.А, Кучеренко В.Р. та інших.

Метою дослідження є аналіз кон'юнктури ринку пшениці України, виявлення перспектив його розвитку та прогнозування ринкової кон'юнктури.

Відповідно до мети дослідження поставлено наступні **завдання**:

- розкрити сутність та особливості кон'юнктурних досліджень;
- розглянути методичні підходи щодо дослідження кон'юнктури ринку;
- описати економіко-математичні моделі у прогнозуванні ринкової кон'юнктури;
- надати загальну оцінку стану ринку пшениці України;
- виявити тенденції розвитку ринку пшениці України;
- визначити місце України на ринку пшениці;

– здійснити прогнозування стану ринку пшениці України.

Об'єктом дослідження є процеси, що відбуваються на ринку пшениці України, його стан та перспективи розвитку.

Предметом дослідження є вивчення кон'юнктури ринку пшениці України та прогнозування його стану.

Методи дослідження. Для вирішення поставлених завдань у кваліфікаційній роботі на здобуття освітнього ступеня магістра було використано наступні методи:

– порівняльний метод – отримання нової інформації не тільки про властивості порівнюваних явищ, а й про їх прямих і непрямих взаємозв'язках, про загальну тенденцію їх функціонування та розвитку;

– розрахунково-аналітичний та структурно-динамічний методи – при визначенні проблем, тенденцій та перспектив розвитку підприємства, що досліджується;

– метод експертних оцінок – при визначенні основних характеристик зовнішнього середовища.

Інформаційною базою дослідження є законодавчі та нормативно-правові акти, фахова література, матеріали наукових конференцій та періодичних видань, статистичні дані Державної служби статистики України, Міністерства промислової політики України.

Публікації. За результатами здійсненого дослідження опубліковано статтю «Сучасний стан та перспективи розвитку ринку зерна України» у студентському збірнику ФЕУП ОНЕУ, а також прийнято участь у V Міжнародній науково-практичній конференції «Розвиток економіки та планування бізнесу в сучасних умовах: проблеми та шляхи вирішення» (тема доповіді: «Світовий ринок зерна та місце України на ньому»).

Висновки до 3 розділу

1. Прогнозування – це оцінка, передбачення майбутнього розвитку обраного об'єкта управління. Воно повинно передувати плануванню. Головна мета прогнозування – це формування наукових передумов для прийняття управлінських рішень.

2. Прогнозні значення агрегованих змінних «Виробництво» та «Споживання» отримані за допомогою поліноміальних трендів, а змінної «Експортно-імпортне сальдо» – за допомогою лінійного тренду. Прогнозування показників за цим методом означає, що агреговане виробництво пшениці в Україні в 2018 р. складе 30528,26 тис т, споживання буде на рівні 9582,67 тис т, а експортно-імпортне сальдо буде позитивним, при чому експорт переважатиме імпорт на 20921,3 тис т.

3. Валовий збір пшениці у 2018 р. з вірогідністю 95% коливатиметься в інтервалі $30370,29 \pm 7744,72$ тис т.

4. Розрахунок точкового прогнозу розміру валового збору на базі тренду лінійного типу показав, що цей показник у 2018 р. буде складати 29905,3 тис т, при чому обрана лінія тренду достатньо точно описує варіацію емпіричних даних. Прогнозне значення виробництва пшениці в Україні на 2018 р., отримане балансовим методом прогнозування складає 30528,26 тис т. Відхилення перелічених вище отриманих прогнозних значень врожаю пшениці у 2018 р. від точкового прогнозу, одержаного за допомогою ВФ Кобба-Дугласа-Тінбергена вкладається в інтервал розміром всього 1,5%, що свідчить про високу точність отриманих прогнозів.

ВИСНОВКИ

1. Кон'юнктура ринку – економічна ситуація, що складається на ринку і характеризується рівнями попиту та пропозиції, ринковою активністю, цінами, обсягами продажів, рухом процентних ставок, валютного курсу, заробітної плати, дивідендів, а також динамікою виробництва і споживання.

2. Тенденції на одних ринках не можна механічно переносити на інші, навіть суміжні ринки. Ситуація на ринку певного товару значною мірою залежить від стану на ринках інших товарів. Це положення справедливе стосовно як однієї номенклатурної групи, так і продукції різних галузей.

3. Кон'юнктура потребує постійних, безперервних досліджень та прогнозів. Тому виникає необхідність методологічної основи, котра враховує найбільшу кількість факторів, принципів, показників та методів. Результати кон'юнктурних досліджень можуть бути використані для різних цілей, таких як складання економічних та технічних прогнозів, визначення перспективних напрямів наукових досліджень, складання бізнес-планів, оскільки результати таких досліджень дають змогу знизити ризики під час проектування управлінських рішень.

4. Прогнозування кон'юнктури ринку – це вивчення стану ринку, що формується певними факторами і виражається в конкретних показниках. Оскільки при різних обставинах один і той самий фактор може впливати по-різному на ситуацію, при аналізі й прогнозуванні особливе місце повинно бути надане векторному напрямку впливу кожного з них.

5. Обсяг валового збору пшениці України за підсумками 2016 року зменшився на 1,84% в натуральному вираженні в порівнянні з попереднім роком та склав 26043,4 тис т. Площа, з якої було зібрано врожай зменшилася на 9,5% та склала 6189,1 тис га. Відповідно урожайність з 1 га зібраної площі збільшилася на 8,5% та склала 42,1 ц. Загальна пропозиція пшениці на ринку зерна формується з обсягів виробництва, запасів минулого року та імпорту. В

структурі пропозиції пшениці 90% припадає на її виробництво, а на запаси та імпорт – 10%.

6. За останніми даними обсяг світового ринку пшениці за підсумком 2016/17 маркетингового року склав близько 755 млн т. У структурі посівів 2016/17 маркетингового року під пшеницею було 6,4 млн гектарів (проти 6,2 млн га попереднього сезону), що становить понад 23% посівних площ і майже 44% посівів зернових культур. Вирощували пшеницю як сільськогосподарські підприємства, так і фермерські господарства – частка аграрних формувань у структурі виробництва перевищила 81%.

7. Обсяги вирощування пшениці мали сталу тенденцію до зростання починаючи з 2013/14 МР. Проте в новому зерновому сезоні очікується зниження світового врожаю цього виду зерна. За прогнозами Міністерства сільськогосподарського господарства США (USDA), світове виробництво пшениці у 2017/18 МР становитиме понад 743 млн т, що на 1,6% менше за рівень попереднього року. На зменшення виробництва впливає скорочення посівних площ під культурою. У сезоні 2016/17 МР вони становили 220,3 млн га, що на 2,2 млн менше за тогорічні.

8. П'ятьма найбільшими експортерами зерна є Австралія, Аргентина, ЄС, Канада й Сполучені Штати Америки; провідне місце в експорті пшениці займають такі країни, як США, Бразилія, Україна, Аргентина та інші. Сумарні експортні пропозиції зерна з боку основної «п'ятірки» експортерів становлять понад 84% усього обсягу світової торгівлі.

9. Прогнозування – це оцінка, передбачення майбутнього розвитку обраного об'єкта управління. Воно повинно передувати плануванню. Головна мета прогнозування – це формування наукових передумов для прийняття управлінських рішень.

10. Найбільш точно балансу пшениці України станом на 2018 р. відповідає варіант комбінації прогнозів під номером 8, оскільки саме він має мінімальне абсолютне відхилення від балансового рівняння. Прогнозні значення агрегованих змінних «Виробництво» та «Споживання» цього варіанту

отримані за допомогою поліноміальних трендів, а змінної «Експортно-імпортне сальдо» – за допомогою лінійного тренду. Прогнозування показників за цим методом означає, що агреговане виробництво пшениці в Україні в 2018 р складе 30528,26 тис т, споживання буде на рівні 9582,67 тис т, а експортно-імпортне сальдо буде позитивним, при чому експорт переважатиме імпорт на 20921,3 тис т.

11. Валовий збір пшениці у 2018 р. з вірогідністю 95% коливатиметься в інтервалі $30370,29 \pm 7744,72$ тис т.

12. Розрахунок точкового прогнозу розміру валового збору на базі тренду лінійного типу показав, що цей показник у 2018 р. буде складати 29905,3 тис т, при чому обрана лінія тренду достатньо точно описує варіацію емпіричних даних. Прогнозне значення виробництва пшениці в Україні на 2018 р., отримане балансовим методом прогнозування складає 30528,26 тис т. Відхилення перелічених вище отриманих прогнозних значень врожаю пшениці у 2018 р. від точкового прогнозу, одержаного за допомогою ВФ Кобба-Дугласа-Тінбергена вкладається в інтервал розміром всього 1,5%, що свідчить про високу точність отриманих прогнозів.

Список використаних джерел

1. Аграрний сектор економіки України (стан і перспективи розвитку) / за ред. М.В. Присяжнюка, М.В. Зубця, П.Т. Саблука, В.Я. Месея-Веселяка, М.М. Федорова. – К. : ННЦІАЕ, 2012. – 1008 с.
2. Андрійчук В.Г. Сучасна аграрна політика: проблемні аспекти / Андрійчук В.Г., Зубець М.В., Юрчишин В.В. – К.: Аграрна наука, 2005. – 140 с.
3. Виробництво та реалізація окремих видів промислової продукції за переліком продукції ЄС для статистики виробництва (PRODCOM) [Електронний ресурс]. – 2016. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
4. Герболка Н.Л. Вивчення кон'юнктури вітчизняного ринку / Н.Л. Герболка, О.Л. Гром // Фармац. журн. – 2005. – № 4. – С. 87-92.
5. Горин М. Ф. З історії кон'юнктурних економічних досліджень в Україні (20-ті роки ХХ ст.) / М.Ф. Горин, В.І. Гринчуцький // Історія народ. госп-ва та екон. думки України. – 1998. – Вип. 30. – С. 181-187.
6. Державна фіскальна служба України сумарний обсяг імпорту та експорту у розрізі товарних позицій за кодами [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/ms/f11>
7. Дослідження і прогнозування економічної кон'юнктури. Конспект лекцій для студентів спеціальності 8.050110 «Прикладна статистика» денної форми навчання / І. А. Серова, Т. С. Мирна. – Харків: Вид. ХНЕУ, 2008. – 92 с.
8. Економетрія : навч. посіб. / за ред. А. Ф. Кабака, О. В. Проценка. – Одеса : НМЦО-ОДЕУ, 2003. – 562 с.
9. Іванова Л.О. Показники ринкової кон'юнктури / Л.О. Іванова. – Л.: Вид-во Львів. комерц. акад., 2004. – 19 с.
10. Казакова М. В. Анализ свойств производственных функций, используемых при декомпозиции экономического роста / М. В. Казакова [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <ftp://ftp.repec.org/opt/ReDIF/RePEc/rnp/wpaper/31.pdf>

11. Калетнік Г.М. Територіальна організація зернопродуктового комплексу регіону та напрями його удосконалення : монографія / Г.М. Калетнік, Т.Г. Пепа, В.М. Ціхановська. – Вінниця: Вінницька газета, 2011. – 180 с.
12. Карпов В.А. Конъюнктурные исследования потенциала рынка // Инвестирование экономики Украины в условиях рынка / В.А. Карпов. – Одеса: Институт проблем ринку й економіко-екологічних досліджень НАН України, 1998. – 320 с.
13. Карпов В.А. Маркетинг: прогнозування кон'юнктури ринку: Навч. Посіб./ В.А. Карпов, В.Р. Кучеренко. – К.: Т-во «Знання», КОО, 2003 – 284 с.
14. Касьяненко, В. О. Моделювання та прогнозування економічних процесів. Конспект лекцій: навч. посібник. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2006. – 185 с.
15. Кириленко І.Г. Формування зернового ринку в Україні: стратегія розвитку / І.Г. Кириленко // Економіка АПК. – 2009. – № 9. – С. 79-84.
16. Коваленко О. Ю. Методичні основи прогнозування фінансового стану підприємства // Ученые записки Таврического национального университета имени В. И. Вернадского. Серия «Экономика и управление». Том 24 (63). – 2011. – С. 35 -39.
17. Кондратьев Н. Д. Большие циклы конъюнктуры и теория предвидения: Избранные труды / Н. Д. Кондратьев. – М. : Экономика, 2002. – 767 с.
18. Кондратюк О.І. Стан і перспективи розвитку зернового підкомплексу в умовах глобалізації / О.І. Кондратюк // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – № 6. – С. 37-42.
19. Конспект лекцій з курсу «Кон'юнктура товарних ринків» для студентів спеціальності 6.030507 «Маркетинг» / Укл.: В.В. Кузяк, Ю.Я. Добуш. – Львів: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2013. – 200 с.

20. Кроніковський Д.О. Оптимізація розподілу ресурсів згідно системи контролінгу // Економічний форум. – 2015. – № 1. – С. 123-129. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecfor_2015_1_21
21. Кучеренко В.Р. Основи економічної кон'юнктури / В.Р. Кучеренко, В.А. Карпов. – К.: ЦНЛ, 2004. – 222 с.
22. Кучеренко В.Р. Проблеми кон'юнктурних досліджень ринків товарів і послуг. Монографія / В.Р. Кучеренко, В.А. Карпов, А.В. Андрейченко та ін. – Одеса, Атлант, 2010 – 161с.
23. Левшин М. Ф., Пономарёв В. В. Кон'юнктура світових товарних ринків – М,2000 – 76с.
24. Левшин Ф.М. Мировой рынок: конъюнктура, цены и маркетинг. Монография / Ф.М. Левшин. – М. : Междунар. отношения, 1993. – 260 с.
25. Лихочвор В.В. Зерновиробництво / В.В. Лихочвор, В.Ф. Петриненко, П.В. Івашук. – Львів: НВФ «Українські технології», 2008. – 624 с.
26. Орехов А. М. Методы экономических исследований / Учебное пособие для вузов. Учебники РУДН. Инфра-М, 2009. – 360 с.
27. Офіційний сайт агентства з розвитку інфраструктури фондового ринку України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://smida.gov.ua/>
28. Офіційний сайт асоціації Candy Industry [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.candyindustry.com>.
29. Офіційний сайт державної підтримки українського експорту. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrexport.gov.ua>
30. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
31. Офіційний сайт Міністерства сільського господарства США [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.usda.gov/wps/portal-/usda/usdahome>
32. Офіційний сайт статистики торгівлі для розвитку міжнародного бізнесу. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.trademap.org/>

33. Перспективы развития пищевой отрасли в Украине [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.credit-rating.ua/ru/analytics/analytical-articles/12579/>
34. Подладчиков В. Н. Микроэкономика. Производственные функции / В. Н. Подладчиков [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://i.kpi.ua/podladchikov/-menu=micro-firm-2-.htm>
35. Пристрасті по зерну [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.agrobusiness.com.ua/component/content/article/32-2012-05-11-22-31-13/526-2012-07-04-10-14-09.html>.
36. Проблеми кон'юнктурних досліджень ринків товарів та послуг в Україні. Наукове видання / під науковим керівництвом і ред. д.е.н., проф. Кучеренка В.Р. – Одеса: «Атлант», 2010. – 164 с.
37. Проблеми кон'юнктурних досліджень ринків товарів та послуг в Україні. Монографія / Під науковим керівництвом д.е.н., професора Ковальова А.І./ - Одеса: Атлант, 2010. – 266 с.
38. Репке В. Конъюнктура / В. Репке. - М.: Финансовое вид-во НКФ СРСР, 1927 - 160 с.
39. Сарай, Н. І. Проблеми прогнозування фінансово-економічних показників в ході проведення фінансової діагностики підприємства // Інноваційна економіка. – 2011. – С. 131-135.
40. Світове і регіональне виробництво аграрної продукції : монографія / Саблук П.Т., Калієв Г.А., Власов В.І та ін. – К. : ННЦ ІАЕ, 2008. – 210с.
41. Скрипник А.В., Зінчук Т.Ю. Тенденції світового ринку пшениці та ризики розвитку експортного потенціалу України / А.В. Скрипник, Т.Ю. Зінчук // Економіка АПК. — 2011. — № 9. — С. 139.
42. Титиевский В. Мировой рынок зерна: основные производители и потребители. Справка / В. Титиевский [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ria.ru/economy/20090519/171568829.html>

43. Україна и мировой рынок зерна // Ports of Ukraine. – 2012. – № 01 (113). [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://portsukraine.com/node/2486>
44. Хелферт, Э. Техника финансового анализа / Э. Хелферт; пер. с англ. – М. : Аудит, 1996. – 663 с.
45. Хоменко І.Б. Особливості інвестиційної діяльності ТНК в Україні // Зовнішня торгівля: право та економіка. – 2008. – № 1. – С. 71-77.
46. Черевко Є. В. Оптимальна фондоозброєність та початковий капітал/ Є. В. Черевко // Вісник соціально-економічних досліджень. – Одеса, ОДЕУ. – 2007. – № 26. – С. 359-365.
47. Шобаніна О.В. Формування і ефективний розвиток продовольчого комплексу АПК : монографія / О.В. Шобаніна. – К. : ННЦ ІАЕ, 2007. – 368 с.
48. Шкурूपій О.В., Гончаренко В.В., Артеменко І.А. та ін. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства: навч. посіб. / За ред. О.В. Шкурूपій. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 248 с.
49. Янковий В. О. Прогнозування зони беззбитковості інвестицій у хлібопекарську промисловість за допомогою виробничої функції / В. О. Янковий // Вісник соціально-економічних досліджень. – Одеса, ОДЕУ. – 2006. – № 22. – С. 410-414.
50. Янковой В. А. К проблеме оптимизации параметров производственных функций / В. А. Янковой // Проблеми і перспективи розвитку підприємництва. – Харків, 2016. – № 4 (11). – С. 122-126.